»БРАНИК«
излази шест пута недељно, и то тежатником двапут дневно, а недељом, свецем и у дане иза ових једанпут. — Претплата и огласи шиљу се администрацији, а рукописи уредништву „Браника“ у *Новом Саду* (Дунавска ул. бр. 36.)
— Рукописи се ником не враћају.—

БРАНИК

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.
(ЈУТАРЊЕ ИЗДАЊЕ.)

Претплатна цена је „Бранику“ јутарњем издању
За Угарску:
на четврт године с поштарином 2 К 70 п.
За Србију, Црну Гору и друге заграничне земље:
3 К 70.
Поједини бројеви стају 2 потуре.

Бр. 88. У Новом Саду, у среду 21. априла (4. маја) 1910. Год. XXVI.

Харчење радикалских вођа по нар.-црквеним фондовима.

—

Шта је пронашао својом истрагом министарски комесар.

Познато је нашим читаоцима, да је министар-председник, гроф Куен Хедервари, министарског комесара у Срем. Карловце послао, да прегледа руковање радикалског Саб. Одбора са нар. фондовима и да фондовске рачуне најстрожијој ревизији подвргне.

Изаслани комесар извршио је тај посао и поднео је свој извештај министру-председнику, који извештај иако се — као званична тајна — није могао у целости сазнати, али је ипак толико продрло на јавност, да су мађарске новине донеле о томе читаве чланке, у којима жигошу најстрожије нечувено газдовање радикалског Саб. Одбора са српским народним фондовима, који сачињавају властитост срп. православне цркве и српског народа.

Шта пишу мађарске и немачке новине о томе.

Најважнији мађарски лист у Угарској „Аз Ујшаг“ („Az Ujság“), наводи такве цифре о том бесприморном газдовању, да се човеку кожа јежи. Пред лицем целе мађарске јавности подвргава поражавајућом критиком „Аз Ујшаг“ деловање позваних фактора у том правцу и пита се зачуђено, *како је тако газдовање могуће било и како је Векерлова влада могла допустити, да се могу у нашој народно-црквеној автономији са народним и црквеним иметком таква бесиримерна расипања спровести?* А то је могуће било само због тога, што се цела радикална странка ставила у службу Векерлове владе, једино у цели, да ова зажмури пред радикалским нечувеним газдовањем и расипањем народног иметка.

Још опширније и тачније изражава се о том на немачком језику излазећи велики европски лист »Пестер Лојд«, који се још темељитије дотиче појединих ствари. Кад Србин прочита мађарска јавна гласила о радикалском руковању срп. нар. добара мора га облити румен стида, кад види, како је наш несретни народ залутао, кад је таквим људима поверио своја најсветија права, своју имовину и дедовину, коју су му претци његови кроз толико година гомилали, а сада их неколико гладних и јадних синова његових нечувеном дрскошћу на своје сопствене цели употребљују и прибирају.

Ми у овом броју мало ниже доносимо у изводу, шта пишу новине о том газдовању, да се наш народ увери, како су радикалске вође на све стране долијали и бостан обрали.

Румен стида мора облити сваког Србина, кад види, како разносе мађарске и немачке новине широм света срамоту српску. Тако, како је газдовао радикалски саборски одбор, није се газдовало, од како је света и века. Па тако смо ето и дотерали дотле, да туђ свет испира уста с нама, влурадо износећи данашње прилике у нашој народно-црквеној автономији, прилике, каквих нема широм целог света.

Шта ће рећи о нама тај страни читалачки свет, кад сазна за тај покор и чудо, које се код нас догађа? Рећи ће: да смо ми један инферијоран, **један незрео народ**, који не заслужује то, од прадедова му стечено право, да сâм управља својом школом и црквом, кад је могао трпети тај покор и чудо толико година. »*Браник*« већ одавна пише о том газдовању радикалском и добио је због тога и неколико парница на врат.

Све, што у тим страним новинама стоји, није ни трећи део од онога, што смо ми у нашем листу о том газдовању писали — па нико ништа! Наш народ, уљуљан од тих истих вођа радикалских, спавао је **„сном мртвијем“**; а на наше лелеке ни прстом није макнуо.

Шта је први задатак народно-црквеног сабора?

Али ни то, што је министарски комесар изнео на видело о бесприморном харчењу црквених добара, није ни десети део онога, што га у ствари има. Сви покори радикалски само ће онда изаћи у *пошкуном сјају свом* **кад се овај сазвани народно-црквени сабор састане**, и кад он као најкомпетентнији фактор изабере један одбор, који *ће поштено, хладно и објективно све деловање саборског одбора испитати* и сабору свој извештај поднети. Док наш сабор свој суд не изрече, и ми ћемо се уздржати од дефинитивне „сентенције“.

За сада само толико можемо рећи: Народе, не бирај за посланике људе, што припадају радикалној странци, која је цео тај покор у нашој автономији створила. Јер, ако будеш, народе, опет те изелице бирао, ако радикали опет дођу у већину на сабору, *они не ће те своје покоре у руковању са народним иметком износити на видело*, **него ће их забашуривати**, *па ће и даље исто тако газдовати, а ти, народе, никад до свога права доћи не ћеш!*

Пробуди се, народе! Протрљај очи! Прени се, тресни о земљу лавце, у које су те оковале несавесне и грабљиве вође радикалске! Дођи к себи и познај праве пријатеље твоје, а радикале одбаци од себе, као што се блато с чизама одбацује!

Прилика ти се ето дала. Избори за карловачки сабор на прагу су. Покажи да имаш свести.

Ако опет узбираш вође радикалске, **они ће ти гроб ископати, у који ће они сахранити и тебе и твоју автономију и твоју цркву и будућност твоју.**

Народе, сада стојиш на раскршћу! Ако сам себи не помогнеш, други ти не ће нико помоћи.

Радикалске вође на јаслама народних фондова.

Да вођама радикалским прија ваздух карловачки и јасле народних фондова, познаје се по њиховим трбусима. Све су то из реда гојазна господа, која једва могу трбух свој вући. Та они других својих приватних прихода и немају, него једино само од автономије живе. Њихове су канцеларије празне, а трбуси пуни од силних дијурна, силних награда, што их вуку од те јадне автономије наше.

Хоћеш ли, народе, опет наново те људе бирати, да харче, да расипају благо народно?! Ако то урадиш, онда си ти себи самом највећи непријатељ; онда си сâм себи јаму ископао и себе и своју автономију у њу сахранио.

Пљачка народних фондова.

Кад победоносна војска освоји непријатељски град, она пљачка. То је било старо војничко право, које је сада престало. Само се још у нашој автономији одржало. Радикали су га одржали.

Могу ли чланови Саб.Одбора бити бирани, ако се против њих судска истрага отпочне.

Ако је истина, што мађарске новине пишу, да ће министар-председник услед извештаја изаслатог комесара предати све чланове Саборског Одбора надлежном суду на поступак, онда у смислу краљевског Рескрипта губе активно и пасивно изборно право, док судски поступак буде трајао.

Заиста, то ће бити велика штета за нашу автономију, за наш црквени сабор, **а особито за наше народне фондове.** *Ти ће фондови љуто пропиштати за радикалима!* Тако су се лепо већ навикли били на те трбушаре. Ал' ће *радикалски трбуси још већма жалити за фондовима и у тузи својој са њима много ће силаснути.*

Али народ, он ће одахнути душом, кад радикалства, — што је јуначке груди његове притискивало — нестане у његовој средини. Боже помози!

Шта пишу мађарске и немачке новине о руковању саборског одбора са српским народним фондовима.

Будимпештански се листови у већим чланцима осврћу на ту ствар. „Az Ujság“ под насловом „Szerb egyházi gazdálkodás“ (»Српско црквено газдовање«) опширно говори о огромним „експенз-нотама“ фондовских фискала, о трошењу неприкосновеног фонда, о парницама, које је радикалски саборски одбор лакомислено покренуо те их или изгубио, или ће их сигурно изгубити, и о дневницама с путним трошковима, које су изасланици радикалског саборског одбора себи нарачунавали и у своје џепове потрпали.

— Фискалски хонорари. —

Др. Ђорђе *Красојевић* и др. Бранко *Илијћ*, којима је радикалска већина на народно-црквеном сабору од године 1902. поверила, да у парницама заступају народне фондове, имају красну плату па ипак су за сваку парницу добијали засебне хонораре, засебне предујмове а имали су и општи предујам под титулом »вођење парница«, и то Красојевић 8000 а Илијћ 4000 круна. Природно је — вели »Az Ujság« — да су у таквим приликама од своје цркве тражили, да им наплати свако писмо.

— Трошење неприкосновеног фонда. —

На оправку вршачког владичанског двора дао је радикалски саборски одбор 211.033 круна 86 филира. У тој су прилици оманули угарску владу. Њој су наиме јавили да ће 26.826 круна употребити на ту оправку. Влада је упозорила саборски одбор, да тај трошак из главнице могу ликвидирати само уз краљеву преткодну дозволу. На то је одговорио саборски одбор, да ће он те трошкове подмирити из каматâ.

— Разне парнице. —

Радикалски саборски одбор се вечито парничи. Та за бога има у радикалној странци доста адвоката, којима ваља дати зараде! Као што је познато, године 1895. је тадањи саборски одбор решио, да прода беочинску кају. Сабор није био на окупу а тадањи угарски министар-председник барон Девидерије *Банфи* испослује превишњу потврду те купопродаје те се кај преписе с имена беочинског манастира на име купаца. Данашњи саборски одбор године 1909. месеца септембра покрене парницу, да се онај купопродајни уговор прогласи ништавним. Што је то бесмислица, то је споредна ствар. Главно је, да је радикалски саборски одбор ствар поверио дру Жарку *Миладиновићу* и дру Ђорђу *Красојевићу* и да им је *сваком дао по 4000 круна предујма.* Ствар је сад пред банским столом у Загребу.

Силан се новац потропи и на парницу са Румунима у ствари манастира. Саборски се одбор погодио с адвокатима, да им за случај, ако добију парницу, даде хонорара сваком по 25.000 круна а за случај, да парницу изгубе сваком по 12.000 круна. Чим је та погодба постала закључак, адвокати су одмах написали признанице па дигли сваки по 12.500 круна. Др. Ђорђе Красојевић је том приликом као председник стрпао у џеп 21.000 круна ма да он као адвокат у Хрватској-Славонији нема права да адвоцира пред судовима у Угарској.

Но осим радикалских адвоката имали су од тих парница користи и други. У рачунима се јавља и будимпештански професор Тихомир *Турчањи*, који је добио 3600 круна, да набави податке из Париза и Цариграда. Професор карловачке српске гимназије Милан *Недељковић* добио је 500 круна, да испита бечку архиву; код рачуна је само забележено, да је *бечка архива онда, кад је проф. Недељковић хтео да је испита, била затворена.* Младен *Карановић* је за „учињене услуге“ добио 1100 круна. (По свој прилици је радикалске главешине водио у Будимпешти у угарски сабор и у клуб независне странке!) Нека дама Виргинија *Милбахерова* из Беча добила је 128 круна. За какве услуге их је добила, о том ћути рачунска кроника. Међу списима тих парница долази и Антоније *Гинтер*, председник Курије, који је, пре но што је постао министар правосуђа, као адвокат од радикалског саборског одбора добио 12.000 круна *хонорара за информацију.* Па што је најлепше, сви ти

издатци заведени су међу активе у рачунима.

— Ухлебљивање и »препитаније«. —

Радикалски саборски одбор не само да је давао масне зараде радикалским адвокатима, него је и ухлебљивао неке друге радикалске челенке. Мита *Клицин*, члан Школског Савета, неко је време заступао и *главног* школског референта, ма да краљ није узео на знање његов избор за *епархијског* школског референта. Постао је и управник манастирске штамнарије а у Вршцу се јавио, да је болестан те да не може вршити своје учитељске дужности.

„Pester Lloyd“ у чланку с натписом „Die Überprüfung der serbischen Kirchenfonds“, региструје, како се неки у Србији распопљени поп вратио у Угарску па овде вуче плату и ужива „препитаније“ из манастирског имања. То није нико други, до позвати распоп *Ердељан*.

— Дневнице и путни трошкови. —

Изасланици радикалског саборског одбора извештили се те су не само урачунавали *двоструке дневнице*, него су тражили путних трошкова и онда, кад су у истом месту из једне зграде отишли у другу. Ту су урачунавали пут од куће и повратак кући. Било је и таквих дневница, где дотични није ни имао никакву мисију. Класичан случај у том погледу је случај са једним од чланова заменика. Тај је јавио, да је у једном манастиру продавао шкопце, урачунао је себи дневнице и путне трошкове, кад тамо, а он није ни био на лицитацији, него су шкопци продани офертуалним путем.

*

Све те злоупотребе — вели „Pester Lloyd“ — могу се лако дешавати, јер нема контролних органа, којима би била дужност, да прегледе поједине рачуне. Бива чак и то, да се и не подносе правилни рачуни, него дотични просто реферише усмено па каже, колико тражи, а саборски одбор одмах у првој седници авизира те издатке, ако се дотични није већ сам одмах намирио из свота, које утеку код њега. Дешава се и то. Сабору, који се састаје 29. маја, биће задатак, да предузме примерену реторзију тих злоупотреба па да их за будуће онемогући.

*

Ово, што смо сада овде навели, то је само укратко у изводу наведено. Шта ће на тако жалосно стање у нашој автономији учинити министарство, показаће скора будућност. За радикалске трбушаре не ће за цело бити добро. Али народу ће одлануги. Православна црква ће одахнути, а радикалски беснилук престаће притискивати нашу автономију.

Кандидатура дра Николе Милутиновића за посланика на карловачком сабору.

— Покрет у млађој интелигенцији српској у Панчеву. —

Од неког времена постало је Панчево средиште велике агитације за изборе, како на угарски, тако исто и на карловачки сабор. Из Панчева је кандидатура и дра Полита-Десанчића за угарски и дра Малешевића за панчевачки срез потекла. Млађа интелигенција српска, која се у великом броју налази у Панчеву, *учинила је изненада јуриш на бедеме радикалске у Панчеву и околини.* Она се живо организује за јавну акцију у корист свога несретног, заведеног и од радикалских вођа тако рећи **опчињеног** народа српског.

— Ко је душа том покрету? —

Но душа целом том покрету и новом полету, то је млади, даровити др. Никола Милутиновић, који располаже не само са великом интелигенцијом, него и са великим имањем. У модерном духу образован и начитан, он је родољуб српски од главе до пете, готов на сваке жртве за народ свој. Њега су истакли Панчевци за свога кандидата на црквени сабор са самосталним програмом против радикалског кандидата дра Стевана Јовановића.

— Млађа интелигенција у Панчеву заједно ради са старијом. —

Панчево је бисер доњег Баната. Цео тај покрет млађе интелигенције српске ми смо поздравили са особитом радошћу, не само зато, што је у Панчеву, том леглу јунаштва граничарског, оживео стари дух српске свести, него особито зато, што се та млађа интелигенција панчевачка не туђи од старије браће своје. Не цепа се од ње, него с њоме раме уз раме ради за бољитак народни. Председник у свима одборима и подузећима изборне агитације, то је наш уважени пријатељ, стари и признати родољуб, др. Павле Марјановић. *Лепа је то појава* (и корисна по будућност народа), **кад се млађи придруже старијима, те једни са млађаним жаром, а други са прекаљеним искуством, удружени у братском загрљају раде на бољитку рода свога.** *Само среће, да је то свуда тако. Друкчије би нам* **цветала и политика и автономија.**

Но ми се још надамо од увиђавности и родољубља млађе интелигенције српске, да та слога између старијих и млађих не ће остати у Панчеву осамљена, но да ће се ширити све даље и даље, док не обухвати цео народ наш, јер нама маленима и слабима не треба много партаја; **нама треба слоге на све стране, јер не са мржњом и неслогом, него само се са слогом и братском љубављу можемо се одржати.**

— Кога треба Панчевци да бирају између ова два кандидата: између дра Милутиновића и дра Јовановића?

Ми поздрављамо кандидатуру дра Милутиновића, овога одушевљеног Србина најрадосније. Он ће за сабор бити велика аквизација. А ако буде изабран и у саборски одбор, он ће и својим карактером и својим великим имањем бити боља гаранција против оних од министарског комесара *пронађених злоупотреба при руковању народног иметка, него што је био* **досадашњи панчевачки посланик, др. Стеван Јовановић,** *који је као члан баш тога Саб. Одбора трпео све те злоупотребе.*

Бирај сада, народе панчевачки, између те двојице! Хоћеш ли опет да пошљеш у наш срп. народно-црквени сабор дра Стеву Јовановића, **члана Саб. Одбора,** или овога чисте душе, младога Србина, који својим *знањем и умењем радо хоће да те послужи у јаду твоме?!*

Зар се ту још може питати? Зар још можеш, Србине брате, двоумити, кога ћеш бирати између те двојице? *Зар ти се још нису очи отвориле?* **Зар ти оне стотине хиљада, што су из народних фондова лакоумно потрошене,** не говоре јасним језиком коме требаш, коме **мораш** поклонити своје поверење сада, када је питање, хоће ли ти од твог иметка још штогод остати или неће; сада у овом тешком и судбоносном тренутку, кад је питање: *хоћеш ли твоју крвљу стечену автономију задржати, или ћеш ју за навек изгубити?*

Ако при овим изборима не будеш показао свести и зрелости, **државна влада одузеће од тебе** црквено-школску управу, *вргнуће те под своје титорство, јер ће се уверити, да је самоуправа за тебе као нож у рукама дешета, којим може себе самог уморити.*

Прибери се, народе, 12. час је куцнуо!

Погледај на оне мутне облаке над тобом, над судбином твојом!

Изборно кретање.

Реч две из белоцркванског изборног среза.

Пошто су избори за наш српски народно црквени сабор већ на прагу, то су неки радикали и овом приликом са одушевљењем поврвели у оближња им места, да учине родољубиву дужност и да се обрате на своје једномишљенике, не би ли их наговорили, коме ће се они приволети царству.

Развијајући барјак српске радикалне малаксале свести, позивају верне пријатеље, да поклоне своје поверење њиховим посланичким кандидатима поп-Владимиру *Ристићу* и дру Николи *Ђурђевићу*. Али, као што из гледа, разлагање и бесомучан труд радикалских кортеша остаће без успеха. Уништиће их глас правдољубља.

Српски народ у белоцркванском срезу — на вељу жалост радикала — пробудио се из сна мртвог и чврсто је одлучио, да ће при наступајућем избору гласати потпуно у либералном духу. Дакле, поклониће своје поверење заслужном и дичном кандидату своме за српски народно-црквени сабор, **дру Политу,** који је и у најтежим приликама политичког нам живота, верно послужио српској народној свести.

Ваше приповедање, господо радикалска, не ће импоновати и поколебати жарке осећаје српских бирача у свима општинама белоцркванског среза. Оно је и опет видан доказ томе, да вам је сасечено грање испод ногу. **Ахил.**

Наседаније Јакова на ченејским салашима.

Јаков Нечастиви изашао је први дан Ускрса на ченејске салаше, да кортешује за свога слатког шогора, дофена Славка Милетића. Али је љуто накаљао. Искупљен народ тако је био огорчен, да му није допустио ни говорити. Јаков се мучио ¼ сахата да дође до речи; али није могао од раздраженог народа. Прекидали су га са највећим погрдама: Убицо, лажо, опсенару! Не верујемо ти више! Доста си нам лагао! Галама је била ужасна. Умало што овај лукави фарисеј није извукао лутрију. Да није загребао, било би свашта.

Сав запурен иознојен утекао је на коли натраг у варош, да у великој дворници Речеијева хотела прогласи за кандидата радикалне странке Славка Милетића.

Велика дворана Речеијева била је том приликом дупком — правна. Било је, — као што приповедају — више Мађара Јуштоваца, него Срба бирача. Како је Јаков почео дириговати автономијом, још ћемо доживети, да ће нам мађарске хавафије, Јуштовци, управљати школом и црквом нашом.

Вести из места и из народа.

НОВИ САД, 20. априла 1910.

— † **Сара удова Будимир, пређе удова Димић!** Јуче, други дан Ускрса о. г., сахранисмо земне остатке једне родољубиве Српкиње. Пре тридесет година начинили су покојна Сара и први муж јој Димић заједнички тестаменат, у којем су оставили своју кућу у ћурчијском сокаку, у вредности од 25 до 30 хиљада круна, Матици Српској. Први муж јој је умро пре 20 година и она се преуда за Будимира, који је лане преминуо, а први дан ускрса умрла је и Сара у 85. години живота. Како не имађаше ближних сродника, предузела је Матица Српска сама погребне трошкове и неколико чланова њених отпратили су је до вечне куће у алмашком гробљу. Нека је слава и вечан помен српској народној добротворци Сари!

— **Све је добро што Бог нареди,** тако каже народна пословица, а то се утврдило и на случају, што се десио у новооправљеној саборној цркви у Сремским Карловцима. Први дан Ускрса наредио је патријарх Лукијан, да звоне у 9 сати први пут, тако, да се може почети служба у ½10, јер је рад био, да сам служи тај дан св. литургију. Но некако баш пре тога позли му и служба се морала одгодити до 10 сахата, дакле са читавим сахатом доцније; а то је велика срећа, јер онај велики полијелеј на сред цркве, који је 10 метарских цената тежак, откине се баш десет минута пре 10 сахата, падне и сав се раздруска. Да је служба почета раније, платило би главом неколико људи; а овако је, хвала Богу, прошло само са штетом полијела. Ко ће као Бог!

ТЕЛЕГРАМИ

уредништву »Браника«.

Победа српске свести.

— Радикали пропадају! —

Кумани, 20. априла. Овде је самосталска листа дично победила.

Стара Пазова, 20. априла. При избору изборника у овом срезу смо сјајно победили. Наших је изабрано 100 против 20 радикалских изборника.

Кач, 20. априла. При избору изборника добила је листа поштених Срба 134 гласа, а радикалска само 7 гласова. (И тако ће у Шајкашкој бити изабран за посланика на народно-црквени сабор г. др. Ђорђе Тапавица, а г. др. Коста Хаџић ће сјајно пропасти на избору. То ће овом радикалу бити казна за то, што је на радикалско-србождерском банкету рекао, да је Србе г. 1848. подигло на оружје српско свештенство, потплаћено од Беча. — Ур. „Бр“.)

Башахид, 20. априла. Победисмо са 271 гласом против 96 радикалских гласова. (Дакле и у Башахиду, тој до скора кули радикалској, Јашини радикали грозно страдаше. — Ур. «Бр.«).

Сентомаш, 20. априла. (Од нашег извештача). Данас обављен избор изборника. Изабрани једногласно наши. Радикали се нису ни појавили на биралишту.

Изборна борба у Угарској.

Будимпешта, 20. априла. У Безовићу, у карансебешком изборном срезу држао је познати румунски отпадник Бурдеа свој програмни говор. У скоро настаде с бирачима дра Влада туча, у којој једног Бурдеанца убише, а двојицу ранише.

Марошвашархељ, 20. априла. Председник штедијонице и овдашње Кошутове странке Тауспг забранио је чиновницима, да при изборима изражавају политичко мишљење и да кортешују. Чиновник Ижак није хтео да потпише реверз и зато га је Тауспг суспендирао.

Арад, 20. априла. Зоард Лазар држао је у Малом Јенопољу програмни говор, у коме рече, да Румуни, ако не ће да гласају на њега, раће гласају на румунског кандидата, него на владина.

Општи страјк у Француској.

Динкерк, 20. априла. Проглашен је општи страјк. Трамвајски промет је спречен. Дошло је до великих изгреда. Четири жандарма је рањено.

Управник: Др. Мих. Полит-Десанчић.
За уредништво одговара: Тоша Грујић

Власник и издавалац: деоничарско друштво »Браник«.

Штампарија деоничарског друштва »Браник«-а.